

МІНІСТЕРСТВО АГРАРНОЇ ПОЛІТИКИ ТА ПРОДОВОЛЬСТВА УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

АГРАРНИЙ ВІСНИК ПРИЧОРНОМОР'Я

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

ВЕТЕРИНАРНІ НАУКИ

Випуск 64

Одеса 2012

Аграрний вісник Причорномор'я. Випуск 64. 2012 рік.

ББК 65.9(4Укр-40де)321я43

A 252 УДК

338.43(082):619(477.7)

Аграрний вісник Причорномор'я. Ветеринарні науки. Вип. 64.
A252 - Одеса: ТЕС, 2012. - 193 с.

Містить статті з актуальних проблем ветеринарної медицини. Для наукових працівників, студентів, фахівців ветеринарної медицини.

Рекомендовано до друку рішенням Вченої ради Одеського державного аграрного університету від 1 листопада 2012 р. (Протокол № 2).

Збірник включено до переліку фахових видань ВАК України (постанова Президії ВАК України від 10 лютого 2010 року, № 1-05/1), перелік № 3 наукових фахових видань України, опубліковано у Бюлетені ВАК України, № 6, 1999 рік.

Свідцтво про держреєстрацію КВ № 7395 від 5 червня 2003 року.

Редакційна колегія:

Буряк Є.І. – д.вет.н., професор (голова);

Богач М.В. – д.вет.н., доцент (заступник);

Ковбасенко В.М. – д.вет.н., професор;

Чубов Ю.О. – д.вет.н., професор;

Сукманський О.І. – д.мед.н., професор;

Іовенко А.В. – к.вет.н., доцент (відповід. секретар)

Відповідальність за достовірність, зміст і якість статей належить авторам

Одеський державний аграрний
університет, 2012

УДК 619:615.9:57.083.3

ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ БІОТЕСТУВАННЯ ДЛЯ ВИЗНАЧЕННЯ БЕЗПЕЧНОСТІ ПРОДУКЦІЇ ТВАРИННИЦТВА

Хімич М.С. ас., кандидат ветеринарних наук,
Найдіч О.В. доц., кандидат ветеринарних наук,
Денисенко О.Ю., студ. 6 курсу ФВМ.
Одеський державний аграрний університет
Одеський державний екологічний університет

Найбільш перспективним способом вирішення проблеми безпечності продукції тваринництва є широке впровадження методів токсикологічного аналізу з використанням біотестування. Найпростішим, найдоступнішим і практично ідеальним тест-об'єктом для біотестування, за рахунок ряду властивостей, є інфузорія Colpoda steinii.

Ключові слова: безпечність, біотестування, тест-об'єкт, інфузорія, Colpoda steinii.

В останні роки в Україні значно збільшилось виробництво продукції тваринництва. Недостатній ветеринарно-санітарний контроль веде до зниження санітарної якості і безпечності цієї продукції [1-2].

На багатьох сучасних виробництвах (особливо особистих і фермерських) ветеринарно-санітарний контроль знаходиться на низькому рівні або взагалі відсутній. В зв'язку з цим до торгової мережі потрапляють продукти низької санітарної якості, які нерідко, є джерелом харчових токсикозів і токсикоінфекцій у людей і тварин [3].

Сучасний ветеринарно-санітарний контроль продукції тваринництва, який проводиться в лабораторіях ветеринарно-санітарної експертизи на ринках, не гарантує відповідності безпечності і якості цієї продукції до встановлених норм, що, в ряді випадків, обумовлено недосконалістю методів досліджень. До сьогодні під час проведення експертизи продукції тваринництва, птахівництва і рибопродукції, фахівці продовжують використовувати візуальні та органолептичні методи досліджень, методика яких хоча і досить проста і не потребує тривалого часу, але суб'єктивна і не завжди достовірна [4, 5].

Тому **метою нашої роботи** є аналіз існуючих методів визначення токсичності, доведення перспективності біотестування, удосконалення відомих і розробка нових способів визначення безпечності продуктів тваринного походження, які б задовольняли сучасним умовам і вимогам світового ринку.

Слід зазначити, що сучасні лабораторні методи досліджень (біологічні і хімічні), здатні забезпечити високу достовірність контрольної експертизи, але проблемні у використанні для масових досліджень, через необхідність для їх проведення спеціального обладнання, дорогих реактивів і штату висококваліфікованих працівників. Крім того, навіть найсучасніші якісні і кількісні хіміко-аналітичні методи, що дозволяють з високою точністю швидко визначити вміст окремих токсичних речовин або їх груп в досліджуваному об'єкті, не дозволяють в повній мірі робити висновок щодо реакції організму тварини чи людини на дію досліджуваного об'єкту. Це пов'язано з тим, що в ньому можуть міститись токсичні речовини, наявність яких при дослідженні не

передбачалась або мало вивчені речовини. Також необхідно враховувати результат комбінованої дії токсичних речовин, які містяться в досліджуваному об'єкті – речовини нетоксичні за ізольованої дії можуть викликати значний токсичний ефект у разі сумісного впливу [6-10].

В зв'язку з вищевикладеним, найбільш перспективним способом вирішення проблеми безпечності продукції тваринництва є широке впровадження методів токсикологічного аналізу з використанням біотестування [11].

Біотестування – це оцінка властивостей досліджуваного об'єкту за дією на біологічну тест-систему в стандартних умовах. При цьому, тест-систему визначають, як просторово обмежену сукупність чутливих біологічних елементів і середовища, в якому вони знаходяться, а *тест-об'єкт* – це чутливі елементи, що входять до складу тест-системи [12, 13].

Біотестування, фактично, не дає нам інформації щодо природи конкретного токсиканту, але з великою достовірністю дозволяє визначити ступінь загальної токсичності досліджуваного об'єкту [11].

Історія застосування біотестування починається, ще за часів античності, коли при дворах правителів всю їжу пробували спеціальні служники. З часом, на випробування на людях було введено соціальну заборону і в експериментах почали використовувати тварин. До цього часу розроблено чисельну кількість різноманітних методів біотестування. В якості тест-об'єктів в них використовують біологічні об'єкти різних систематичних груп: ссавці, риби, ракоподібні, вищі рослини, гриби, водорості, простіші та бактерії; різні компоненти живих організмів: культури клітин, ембріони, сперматозоїди, ферменти; сукупності різноманітних організмів: мікро-, мезо- і макросоми [14-20].

За різних меж чутливості до токсикантів, більшість з цих методів досить тривалі, потребують використання складного та дорогого обладнання. Крім того, сьогодні етичні норми вимагають зменшення використання тварин для експериментів і заміну їх на альтернативні об'єкти. За таких умов найпростішим і найдоступнішим для біотестування тест-об'єктом є інфузорія [12, 13].

Використання інфузорій для визначення токсичності об'єктів зовнішнього середовища, зерна, комбикормів і продуктів тваринного походження відомо давно [21-23].

Порівняно з іншими тест-об'єктами інфузорії мають ряд значних переваг: токсичні речовини потрапляють в клітину як через поверхню, так і в результаті фагоцитозу; велика кількість тест-об'єктів в тест-системі забезпечує високу статистичну достовірність результатів дослідження. Взагалі, методи досліджень з використанням інфузорій прості, піддаються інструменталізації, автоматизації, результати їх легко інтерпретуються [12, 13].

В біотестуванні використовують такі основні види інфузорій, як *Paramecium caudatum*, *Tetrahymena pyriformis*, *Stylonychia mytilus*, *Colpoda steinii* [12, 13, 22, 23].

Особливе місце серед інфузорій, як тест-об'єктів, посідає *Colpoda steinii*. Важливою властивістю колпод є особлива будова ядерного апарату. На відміну від більшості інших інфузорій, макронуклеус колподи ділиться з утворенням тетраплоїдних дочірніх ядер, через, що не має клонального циклу. Також, в клітинному циклі колподи відсутня фаза кон'югації. Ці властивості обумовлюють високу генетичну стабільність штамів колподи і сталість її фізіологічних характеристик, зокрема, чутливості до токсичних речовин. Ще одна важлива властивість колод – за несприятливих умов утворювати цисти спокою, які зберігають життєздатність (у сухому стані) протягом тривалого часу, а при відновленні сприятливих умов (внесення у вологе середовище) швидко ексцистуються. Ця здатність дозволяє готувати на основі цист препарат з тривалим терміном придатності. Крім того, ексцистована культура синхронно реагує на будь-які зовнішні впливи, у тому числі токсичні. Такі властивості колпод роблять цей вид практично ідеальним тест-об'єктом для біотестування [10-13].

Науковцями, які працюють над проблемою визначення токсичності продукції тваринництва, саме за допомогою інфузорії *Colpoda steinii*, на сьогодні вже розроблено низку способів визначення, з використанням колоди, токсичності продукції тваринного і рослинного походження [1, 3, 5, 14, 24-27].

Враховуючи все вищевикладене, безперечно вимальовується перспективність подальших наукових вишукувань в цьому напрямку.

Висновки

1. Для визначення безпечності (токсичності) продукції тваринництва, на сьогодні, найбільш перспективним є широке впровадження методів токсикологічного аналізу з використанням біотестування.
2. Найпростішим і найдоступнішим для біотестування тест-об'єктом є інфузорії.
3. Особливе місце серед інфузорій, як тест-об'єктів, посідає *Colpoda steinii* тому, що ряд особливих властивостей роблять цей вид практично ідеальним тест-об'єктом.

Список літератури

1. Ковбасенко В. М. Экспресс-метод определения токсичности пищевых продуктов с использованием инфузории *Colpoda steinii* / В. М. Ковбасенко, А. М. Горобей, А. А. Ляшкевич, Ф. И. Полежаев, И. Н. Григорашева // Ветеринария в птицеводстве – 2002. – №3. – С. 26-29.
2. Ковбасенко В. М. Про удосконалення ветеринарно-санітарного контролю якості і безпеки кормів для непродуктивних тварин / В. М. Ковбасенко, М. С. Хімич // Аграрний вісник Причорномор'я : зб. наук. праць Одеського ДАУ. – Одеса, 2004. – Вип. 25. – С. 32-36. – (Ветеринарні науки).
3. Хімич М. С. Контроль безпеки кормів тваринного походження для непродуктивних тварин з використанням мікробіологічного експрес-метода / М. С. Хімич // Аграрний вісник Причорномор'я : зб. наук. праць Одеського ДАУ. – Одеса, 2005. – Вип. 30. – С. 124-128. – (Ветеринарні науки).
4. Поляков Н. Л. Новый экспресс-метод определения токсичности мясopодуков / Н. Л. Поляков, Д. О. Виноходов, В. О. Виноходов // Ученые записки Казанской академии ветеринарной медицины – 2006. – Т. 180. – С. 210-219.

5. Виноходов В. О., Виноходов Д. О., Поляков Н. Л. Новый экспресс-метод определения токсичности мясopодуков / В. О. Виноходов, Д. О. Виноходов, Н. Л. Поляков // Практик – 2006. – №2 – С. 26-31.
6. Зайцева О. В., Ковалев В. В., Шувалова Н. Е. Перспективность оценки токсичности вод простыми биологическими методами с использованием гидробионтов / О. В. Зайцева, В. В. Ковалев, Н. Е. Шувалова // Теория и практика комплексных экологических экспертиз: Материалы международного симпозиума (Санкт-Петербург, 31 мая - 2 июня 1993 г.). – СПб, 1994. – С. 47-48.
7. Конохов А. Ф. Определение пестицидов в комбикормах // А. Ф. Конохов // Ветеринария. – 1974. – № 6. – С. 101-102.
8. Маненко А. К. Сравнительная характеристика методов математической оценки характера комбинированного действия двух и более повреждающих химических факторов при одновременном и последовательном введении в острых опытах / А. К. Маненко, О. П. Иванова // Гигиена и санитария. – 1988. – № 11. – С. 55-58.
9. Пинигин М. А. О понятии "характер комбинированного действия" как основе гигиенической оценки / М. А. Пинигин // Гигиена и санитария. – 1986. – № 1. – С. 45-48.
10. Этлин С. Н. Вопросы теории и практики применения простейших организмов в эколого-токсикологических исследованиях / С. Н. Этлин, Г. М. Лахонина, А. Г. Мадоян, А. Ю. Месронян // Экология морских и пресноводных простейших: Тезисы докладов II-го всесоюзного симпозиума протозоологов (Ярославль, 12-15 сентября 1989 г.) – Ярославль, 1989. – С. 79.
11. Флеров Б. А. Эколого-физиологические аспекты токсикологии пресноводных животных / Б. А. Флеров. – Л.: Наука, 1989. – 141 с.
12. Виноходов Д. О. Научные основы биотестирования с использованием инфузорий : автореф. дис. на соискание уч. степени док. биол. наук : спец. 03.00.23 «Биотехнология» / Д. О. Виноходов. – СПб., 2007. – 30 с.
13. Хоружая Т. А. Методы оценки экологической опасности / Т. А. Хоружая. – М.: "Экспертное бюро-М", 1998. – 224 с.
14. Зерно фуражное, продукты його переробки, комбикорми. Методи визначення токсичності Державний стандарт України: ДСТУ 3570-97 (ГОСТ 13496.7-97). – Київ: Держстандарт України, 1999. – 15 с.
15. Bijl J. Comparison of some bioassay methods for mycotoxin studies / J. Bijl, D. Dive, C. Van Peteghem // Environmental pollution (Series A). – 1981. – №26.-P. 173-182.
16. Остроумов С. А. Оценка эффективности биотехнологического разрушения анионных ПАВ с помощью биотестов / С. А. Остроумов, Л. С. Самойленко // Вестник Московского университета. Сер. 16, биология. – 1990. – № 3. – С. 74-78.
17. Балаян А. Э. Метод биотестирования по обездвиживанию клеток водоросли дионализеллы / А. Э. Балаян, Д. И. Стом // Методы биотестирования вод. – Черноголовка, 1988. – С. 21-23.
18. Методика микробиологического определения токсичности культур грибов // Лабораторные исследования в ветеринарии: биохимические и микологические: Справочник. – М.: Агропромиздат, 1991. – С. 115-116.
19. Методика определения токсичности комбикормов на куриных эмбрионах / Лабораторные исследования в ветеринарии: биохимические и микологические: Справочник. – М.: Агропромиздат, 1991. – С. 112-114.
20. Туржова Е. Б. Комплекс краткосрочных методов биотестирования эколого-токсикологической экспертизы / Е. Б. Туржова, А. В. Кузнецов, Н. Г. Сергеев, Л. М. Глашклина // Теория и практика комплексных экологических экспертиз: материалы международного симпозиума (Санкт-Петербург, 31 мая-2 июня 1993 г.). – СПб., 1994. – С. 98.
21. Russel W. M. S. The principles of humane experimental technique / W. M. S. Russel, R. L. Birch. – London, Methuen, 1959.

Телятников А.В. Гістологія нормального та патологічного станів променевої і великогомілкової кісток у собак.....	152
Тодоров М.І. Непряма лімфотропна терапія телят хворих на катаральну бронхопневмонію.....	161
Улизько С.І. Комплексне лікування аліментарної анемії поросят.....	164
Франчук Л.О. Показники крові кролів при комплексному лікуванні змішаної еймеріозної інвазії.....	166
Хімич М.С., Найдіч О.В., Денисенко О.Ю. Перспективи використання біотестування для визначення безпечності продукції тваринництва.....	172
Хохлов С.М., Найдіч О.В. Особливості екологічної гістології м'язів райдужки ока сазана.....	175
Чубов Ю.О., Очеретна Л.П., Артьоменко Н.В. Фармакологічна характеристика препаратів Траумель і Кантаріс Композитум (огляд літератури).....	180
Янак О.М. Біохімічні зміни складу крові індиків при спонтанній гістомонозній та змішаній гістомонозно-гетеракозній інвазіях.....	185

Наукове видання

АГРАРНИЙ ВІСНИК ПРИЧОРНОМОР'Я

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

Ветеринарні науки

Випуск 64

Відповідальні за випуск:

Професор Буряк С.І. (редактор)

Доцент Іовенко А.В. (відповід. секретар)

Підписано до друку 05.11.2012 р. Формат 60x84/16

Папір крейд. Ум. друк. арк. 11.31

Наклад 300 прим. Замовлення 1291

Видавництво та друкарня "ТЕС"

(Свідоцтво ДК № 771) Одеса, Канатна 81/2

Тел.: (0482)42-90-98, (0482)42-89-72

